

Skellefteå museum och marinarkeologi

I samband med den spirande diskussionen om marinarkeologisk beredskap vill jag berätta litet om museet i Skellefteå.

Skellefteå museum var från början (1882) ett litet museum, för norra delen av Västerbottens län som alltsedan 1970-talets början expanderar i allt snabbare takt. Tjugo personer arbetar där för närvarande och arbetsområdet sträcker sig från kusten i öst till norska gränsen i väst, d v s omfattar Skellefteå, Norsjö och Sorsele kommuner.

Skellefteå ligger i kustbygd och har av tradition haft maritima näringar av skiftande slag, såsom skeppsvarv, handel och sjöfart, fiske och säljakt mm mm. Detta har medfört att maritimhistorien har sin givna plats i museets samlingar och arkiv (här finns t ex båtar av olika slag, galjonsfigurer, skeppsdagböcker etc).

Den person som först införde marinarkeologin på Skellefteå museum var Ernst Westerlund, som blev museets första chef år 1950. Westerlunds intressen spände över många områden. Han deltog bl a redan 1926 aktivt i bärgningen av det 1400-talsvrak som påträffades i Avafjärden, Lövvånger (visserligen i endast halvmeterdjupt vatten, men ändå!!) och han var också med när dykare första gången besiktigade skonerten Ellida på 1950-talet.

Åren 1972-1979 innehades chefsskapet av Peter Gustafsson, en inflyttad smålänning med sjön i blodet. Denne formade museets basutställning och drog där fram och lät åldersbestämma (C 14) delar av det intressanta avafjärdsvraket. Där belyses även säljakten i Bottenviken (ett av Gustafssons forskningsområden).

Det var också Peter Gustafsson som tog initiativ till samarbetet med sportdykarklubben Simpan i Skellefteå och våren 1977 anordnades en marinarkeologisk kurs i Skellefteå museums regi. Kursen behandlade besiktning och dokumentation av skeppsvrak men även konserveringsproblem togs upp; det bör här tilläggas att Skellefteå museum har Norrlands största och modernaste konserveringsanläggning för konservering av främst metaller och trä. Den marinarkeologiska kursen efterföljdes år 1978 av en kurs i undervattensfotografering.

Dessa insatser från museets sida resulterade i att ett flertal besiktningsrapporter flöt in från dykarklubben Simpan. Klubben började också ägna sin uppmärksamhet åt den norska barken Nordcap av Tvedestrand som ligger utanför Bureå hamn. Vraket har mätts upp och kommer så småningom att fotodokumenteras - en uppföljning av fotokursen. För att öka effekten av detta nödvändiga samarbete kommer en mer djuplodande kurs i marinarkeologi att anordnas under våren 1980.

Museet självt har också ägnat sig åt viss verksamhet under vatten. Sålunda har resterna av skonerten Ellida mätts upp och fotodokumenterats, dykningar utanför stenåldersboplatser och på uppgifter om sydda båtar i inlandstjärnar har företagits, vrakplatser har lokaliserats och flera projekt står på tur.

Seth Jansson

Marinarkeologi

Den nya versionen av Fornminneslagen — Lag den 12 juni 1942 (nr 350) om fornminnen i lydelse enligt lagen den 17 mars 1967 (nr 77) — gäller ju även submarina fornlämningar, vilket bl a innebär att fartyg som förlit för 100 år sedan och tidigare är lagligen skyddade och registreras som övriga fornlämningar på landbacken.

En liten början i detta nya verksamhetsområde gjordes i och med att vi under sommaren mätte upp, fotokarterade och för registrering rapporterade resterna av vraket av skonerten Elida vid Bodviksudd i Boviken, Skellefteå sn. Vraket lokaliserades av sportdykare på 1950-talet och identifierades av framlidne redaktören Carl-Ola Andersson. Elida förliste den 8 november 1850 på resa Luleå—Landskrona med trälast; hon var hemmahörande i Stockholm. Vi lokaliserade också, med ledning av traditionsuppgifter hos lokalbefolkningen, ett litet fartyg som efter förlisning mot Lilluttingen blivit vrak i Brattåsfjärden. Fartyget skulle ha varit hemmahörande i Roslagen och med ledning av traditionsuppgifterna kan man datera förlisningen till 1850-talet. Delar av ytterligare ett vrak (hittills oidentifierat) påträffades i samma område.

Samarbete beträffande skelleftekusten förekom med Statens Sjöhistoriska Museum i dess inventering av vrak, förlisningar, gamla hamnar m m längs norrlandskusten.

Tidigare kontakter med Dykarklubben Simpan i Skellefteå resulterade i att vi under hösten gemensamt drog upp riktlinjer för ett intensifierat samarbete för 1977, innebärande bl a strävanden att få till stånd en marinarkeologisk kursverksamhet och fortsatt vidgat samarbete vid lokalisering, fotokartering, uppmätning och rapportering för registrering i fornlämningsregistret av intressanta objekt vid den norra länsdelens kust.

Marinarkeologi

De kontakter som museet tidigare etablerat med Sportdykarklubben Simpan i Skellefteå resulterade i en marinarkeologisk kurs som avhölls under våren. Kursen, som samlade 13 deltagare, hade lagts upp i samarbete mellan Skellefteå museum och Västerbottens Sportdykardistrikt. I kursen medverkade dessutom kusttullmästare Alf Ohman, Skellefteå.

Som ett första resultat av kursen påbörjade Sportdykarklubben Simpan under sommaren uppmättningsarbeten av vraket av den norska barken Nordkap från Tvedestrand. Nordkap, som seglat från Hull i England med barlast, låg för ankar i Bureå hamn, när den i nordostlig storm med snöyra den 11 juni 1885 slet sig från förtöjningarna, drev på grund och trots alla räddningsförsök blev vrak.

Ur

Skellefteå
museums
verksamhets-
berättelser:

1976

och

1977

PS. SKELLEFTEÅ MUSEUMS KOMMANDE
MEDDELANDE HAR UNDERTITELN
MARITIMT!